

ПРОЈЕКАТ ЖЕНЕ У МУЗИЦИ И ЗНАЧАЈ СТВАРАЛАШТВА БОСАНСКОХЕРЦЕГОВАЧКЕ КОМПОЗИТОРКЕ ВАЛЕНТИНЕ ДУТИНЕ ИЗ УГЛА РИЈЕТКОГ ЖЕНСКОГ КОМПОЗИТОРСКОГ СТВАРАЛАШТВА У БИХ

др Весна Дамљановић
мр Ивана Церовић
Универзитет у Источном Сарајеву
Музичка академија
Катедра за теоријску наставу
ivana.cerovic@mak.ues.rs.ba

УДК: 78.07 Дутина, В.

Прегледни научни чланак

Сажетак: Композиције „Босанска свита“ и Концертна парафраза на тему „Роса паде на ливаде“ за клавир соло босанскохерцеговачке композиторке Валентине Дутине представљају изузетно важан дио концертног програма пројекта „Жене у музици“ који, у свом музичком сегменту, тежи ка обједињењу суштински важних компоненти умјетничког битисања – умјетничке размјене и сарадње са намјером промоције свих сегмената женског музичког израза – умјетничког, умјетничко-истраживачког и научног. Овај рад, као умјетничко-истраживачки допринос пројекту „Жене у музици“, покушаће да укаже на значај композиторског стваралаштва Валентине Дутине, на немјерљив допринос њене умјетничке и академске личности уопште, али и посматрано из угла драгоцјених али ријетких жена у својој професији – композиторки.

Кључне ријечи: Валентина Дутина, Жене у музици, Босанска свита

Питање женског присуства, стваралаштва, извођаштва, утицаја и уопште активизма на музичкој умјетничкој сцени представља важан истраживачки задатак, коме се, посматрано и историјски, али и кроз новије научне праксе, не приступа на адекватан начин. Истраживачки приступ женском умјетничком изразу, који ће се спроводити у оквиру пројекта *Жене у музици* посљедишно би требало да допринесе сагледавању улоге и мјеста жена као учесница, разумијевању стратегија женског руковођења и проблематика какве представљају измјене и процеси измјена тих стратегија имајући у виду доминантне родне институционалне, културолошке и умјетничко-политичке режиме. На предочени начин постављено, иако су жене заступљеније у музичкој педагогији, у музичком извођаштву и научним областима та заступљеност драстично опада, док је женски композиторски израз чист раритет, поготово на нашем поднебљу, регионално посматрано. Промоција регионалног женског композиторског стваралаштва, удружено са женским извођаштвом и женском научно, односно умјетничко-истраживачком дјелатношћу, са тенденцијом даљег ширења и умрежавања, је суштина овог пројекта.

Идејни творац пројекта *Жене у музици* је црногорска пијанисткиња др ум. Весна Дамљановић која је око своје идеје успјела да окупи истакнуте жене са музичке умјетничке и научне сцене из земаља региона

и Европе. Како је већ наведено, пројекат је осмишљен са циљем промоције нове женске музике, која се остваривала, и даље се остварује, путем концертних промоција, медијских промоција, јавних предавања и истраживачке праксе, са намјером даљег ширења идеје, утицаја и дјелатности. Концертни програм осмишљен је руковођен личним афинитетом пијанисткиње Дамљановић, те су се на репертоару наша дјела истакнутих композиторки из земље у којој је Дамљановић рођена – Црна Гора, Татјана Прелевић (1963)¹: *Звуци тишине*; земље у којој тренутно живи – Србија, Исидора Жебељан (1967–2020): *Сет клавирских минијатура (Умбра, Руски Вергл, Дарк Велвет и Сарабанда)*; и земље у којој је била сарадничко-педагошки ангажована – Босна и Херцеговина, Валентина Дутина (1966): *Босанска Свита и Концертна парафраза на народну тему Роса паде на ливаде*. О озбиљности у промишљању везаном за концепт пројекта *Жене у музици*, који почива на идеји промоције нове женске музике, посебно у вези са концертним репертоаром, говори и чињеница да је он и настајао циљано, адаптацијом постојећих и писањем нових дјела за сами пројекат, о чему ће бити ријечи касније. Дакле, препознавањем и удруживањем умјетничких сензибилитета и ауторства, односно, умјетничким умрежавањем и заједничким радом за умјетнички, виши, циљ промоције женског музичког умјетничког и научног стваралаштва.

С обзиром на то да се пројектом промовише нова клавирска музика, његов неизоставни дио представљају и уводна предавања или разговори пред концерт, у оквиру којих се публика на различите начине, а кроз ријеч струке, упознавала како са поставком самог пројекта и историјским вођењем које је приређивала музиколошкиња, др Јелена Јовановић Николић (1987)², тако и са упориштима и импулсима за настајање дјела кроз ријеч композиторке мр Валентине Дутине, односно, кроз извођачко искуство и програмски садржај преточене у ријеч, које је непосредно пред своја извођења са публиком дијелила пијанисткиња др ум. Весна Дамљановић. Предочени концепт концертних промоција се показао као сврсисходан, јер је омогућио публици да постане активним учесником и слошаоцем концерта, упућујући је на прави и активни пут слушања, тиме и учешћа у извођењу, као крајњим циљем извођачке умјетности.

Пројекат је до сада концертно промовисан три пута и то: премијерно, у оквиру Осмог фестивала савремене клавирске музике³ *Forte piano*, са

¹ Пијанисткиња и композиторка, професор Камерне и нове музике на Академији за музику, театар и медије у ХанOVERу (Њемачка).

² Руководилац службе маркетинга и комуникације Музичког центра Црне Горе, Истакнути стручњак из праксе, професор историје музике и црногорске музике на Музичкој академији на Цетињу, др теорије умјетности, музиколог Јелена Јовановић Николић,

³ Аутор фестивала је г-ђа Мира Поповић, професорка у УШИМБ „Васа Павић у Подгорици, док је реализатор фестивала КИЦ „Будо Томовић“ на челу са

темом *Музика (пост)југословенског периода*, у Подгорици, у Великој сали Културно-информативног центра „Будо Томовић“. Овај фестивал, као, може се слободно рећи, „домаћи терен“ пијанисткиње Дамљановић, с обзиром да концертна промоција пројекта *Жене у музици* представља њен трећи наступ на споменутом фестивалу, био је идеалан за промоцију пројекта из више разлога. Наиме, дугогодишња, успјешна, сарадња коју пијанисткиња Дамљановић остварује са КИЦом „Будо Томовић“, плод је такође квалитетне женске сарадње, најприје са уредницом музичког програма КИЦа, г-ђом Мајом Поповић, која генерално годинама уназад прати и подржава умјетнички рад пијанисткиње Дамљановић, али, невезано за предочену женску сарадњу, г-ђа Маја Поповић је ријетка уредница која афирмише нову клавирску музику кроз споменути фестивал, али и искључиво женску умјетничку музику кроз манифестацију *Композиторке из сјенке* која годинама живи на концертном подијуму КИЦа „Будо Томовић“ и која црногорској, односно, подгоричкој публици омогућује аудитивно упознавање и искуство како са историјским, тако и са новијим женским умјетничким музичким остварењима. Овакав ангажман г-ђе Маје Поповић јединствен је и драгоцјен у новијој историји црногорске умјетничке музичке сцене, али и шире посматрано, регионално, сасвим сигурно. Пројекат *Жене у музици* је премијерно представљен кроз два сегмента – уводног предавања у оквиру којег је представљен пројекат, и концертне промоције. У оквиру уводног предавања, говорила је музиколошкиња др Јелена Јовановић Николић, и то на начин расвјетљавања историје црногорског женског (музичког) образовања и истицања кључних жена на том путу у условим дубоко патријархалне (и данас) Црне Горе и унапријед одређеног мјеста, улоге и функције жена у црногорском друштву, а према родном идентитету. Др Јовановић Николић је указала на значај женског дискурса у музичкој умјетности али и стилски и поетски израз др Весне Дамљановић, као и њен допринос у извођачкој умјетности, на пољу пијанизма и шире. Такође је истакла значајан допринос композиторки које су изашле из сјенке и понудиле другачији израз, концепт и израз у умјетничкој музици, свака са особеностима и кредом импулса у које су уткани и елементи поднебља на којем су стварале. Даље, кроз музиколошки приказ стваралаштва композиторки заступљених у концертном програму, др Јовановић Николић је припремила и, питањима упућеним ка композиторки Дутина, увела у други дио предавања, а то је ријеч композиторке, кроз искуство настајања дјела из прве руке. Том приликом је композиторка Дутина представила кроки свог композиторског језика, истичући битну улогу фолклора како кроз њено укупно стваралаштво, тако и кроз дјела која су најављена у програму, истичући програмски сардржај дјела и посебан утицај књижевног стваралаштва Мака Диздара на њен композиторски

израз уопште, али и конкретно на *Босанску свиту*, те је истакла позитивне аспекте женског препознавања са пијанисткињом Дамљановић, које за своју посљедицу има управо ауторско умјетничко остваривање и прожимање. Кроз кратке и пригодне упуте за слушно препознавање и праћење концерта који је улиједио, пијанисткиња Дамљановић је извела сљедећи концертни програм: Исидора Жебељан: *Сарабанда, Дарк Велвет, Руски вергл и Умбра*; Татјана Прелевић: *Звуци тишине*; Валентина Дутина: *Босанска свита и Концертна парафраза на народну тему „Роса паде на ливаде“*. Врло је важно истаћи да су се, поред уводног предавања које је представљено у оквиру пројекта, у фестивалској, концертној књижици нашли описи композиција, које су писале композиторке Дутина и Прелевић, док је у име почивше композиторке Исидоре Жебељан то написао њен супруг, мр Борислав Чичовачки, обоиста и професор ФИЛУМа из Крагујевца (Србија).

Друга промоција пројекта уприличена је у Пљевљима, на Великој сцени ЈУ Центра за културу, 24 маја 2022. године, гдје је пијанисткиња Дамљановић у оквиру вишедневног гостовања у ЈУ Школи за основно музичко образовање у Пљевљима одржала мајсторски курс и предавање за ученике и наставнике школе, те је промовисала и пројекат *Жене у музици* као чисту авангарду сјеверноцрногорског друштва. Другу промоцију пројекта у потпуности је изнијела пијанисткиња Дамљановић, и у дијелу уводног предавања, те овом приликом свједочи о лијепом пријему концепта предавања пред концертом код пљеваљске публике. Радо је, након концерта, одговарала на питања стручног дијела публике код којих је пробуђено интересовање за стваралаштвом композиторки представљених у пројекту.

Трећа промоција пројекта *Жене у музици* уприличена је у оквиру 39. Међународног фестивала *Дани музике* у Херцег Новом, у Дворани Парк. Уводну ријеч је водила музиколошкиња др Јелена Јовановић Николић, а пројекат је представљен широј, међународној, фестивалској публици, те је побрао њену неподјелјену реакцију.

Све три промоције пројекта пропраћене су, како у свим црногорским писаним медијима, тако и у свим важнијим телевизијским кућама. Посебно се важним истиче и намеће промоција пројекта у оквиру респектабилне културне емисије, *Арт магазин*, телевизијске форме која прати и промовише најактуелнија дешавања у кутури и умјетности, а која се, у својим редовним терминима, емитује на националној црногорској телевизији – РТЦГ. Врло је важан траг који је пројекат *Жене у музици* забиљежио промоцијама у Црној Гори. Новински штампани текстови и телевизијске емисије остају као свијетло свједочанство тенденције да се у фокус, за сада црногорске, јавности истакне женска креативност, организација, ауторство, умјетност (...), побуди свијест о значају такве тенденције, имајући у виду углавном ометајуће и дискриминушуће факторе са којима се жена као родно идентификовано биће, и даље, у XXI вијеку сусреће и, чињеница је, бори, и данас, у новој, назови модерној и родно-умјетничко-научно освијешћеној Црној Гори.

Овај уводни билтенски извјештај о промоцијама пројекта *Жене у музици* важан је за концепт цијелог пројекта, јер свједочи у прилог томе да је пројекат као такав препознат најприје међу регионалном академском заједницом, јер сви његови учесници званично припадају некој од музичких академских јединица у региону. Даље, говори у прилог томе да је препознат од стране реномираних културних институција, као и профилисаних међународних музичких фестивала, што несумњиво свједочи о умјетничком квалитету пројекта. С обзиром на чињеницу да ова студија настаје пригодном манифестације *Дани Војина Комадине* која је ауторство Катедре за теоријске предмете Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву, те да је дио аутора студије и учесника у пројекту матично запослен на предоченој јединици Универзитета у Источном Сарајеву, немјерљиво је важно истаћи значај стваралаштва босанскохерцеговачке композиторке Валентине Дутине, иначе редовне професорке на предоченој катедри, како за сами пројекат, што је дијелом истакнуто, тако и за академску заједницу БиХ, посебно за Музичку академију, гдје је њен педагошки допринос истакнут и непроцјењив, али и за регионално женско стваралаштво уопште, посебно узимајући у обзир Сарајево, односно Источно Сарајево, гдје жене композиторке представљају чист раритет.

Дјела композиторке Валентине Дутине, *Босанска свита* и *Концертна парафраза на народну тему „Роса паде на ливаде“*, представљају трећину концертног програма пројекта *Жене у музици*, а већ је истакнута њена активност у оквиру предавања у пројекту, гдје је говорила о свом умјетничком изразу, инспирацији и сарадњи са пијанисткињом Дамљановић. Ова дјела, осим што представљају дио изузетно ријетке, на свјетском нивоу посматрано, културне баштине, дио су драгоцјене босанскохерцеговачке композиторске оставштине, и дио ријетког женског композиторског доприноса солистичкој клавирској литератури уопште. Импулс за стварање ових дјела иницирала је пијанисткиња Дамљановић схвативши умјетничку сродност и прејудицирајући будуће умјетничко препознавање, посљедично и више него успјешну умјетничку сарадњу. Таква сарадња остваривана је циркуларно, ауторски, кроз стварање музике и њену реинкарнацију извођачким изразом. Резултати те сарадње су, између осталих, дјела *Босанска свита*, у којој се, кроз четири става, четири музичке слике поетског упоришта изражава босански, аутохтони фолклорни наратив, кроз модерни, аутентични композиторски израз. У истом маниру, *Концертна парафраза на народну тему „Роса паде на ливаде“* потписана је сродним језиком распјеване, народне, пејзажне и љубавне Босне.

Поред овог кратког осврта на дјела изведена у пројекту *Жене у музици*, важно је представити Дутино стваралаштво у цјелости, али и њену садржајну академску, педагошку, извођачку научну личност.

Валентина Дутина је композицију дипломирала на Музичкој академији Универзитета у Сарајеву 1991. године, у класи проф. Јосипа

Магдића, а магистрирала 2004. године на МАКУИС, у класи академика Дејана Деспића. Према ријечима Амре Боснић, припада четвртој генерацији композитора у Босни и Херцеговини коју је изњедрио „едукацијски континуитет композиционих школа Мирослав Шпилер, Војин Комадина и Јосип Магдић“ (Боснић, 2021: 63). Припадници ове, четврте генерације⁴ били су на почетку свог стваралачког пута када је дошло до ратних дешавања 90-их година и, упркос трауматичном заустављању свих развојних токова у земљи у тој посљедњој деценији XX вијека, данас су активни композитори у Босни и Херцеговини и заузимају водећа мјеста у нашем музичком животу. Једна од њих, а при том једина жена, је Валентина Дутина, која је редован професор на Музичкој академији Универзитета у Источном Сарајеву, на предметима Хармонија са хармонском анализом и Композиција. Њен ангажман на овој академији датира од 2000. године (Ерак, Церовић, Харт, 2020: 250) што значи да је већи дио њене академске, композиторске, умјетничке и научне дјелатности везан за град Источно Сарајево. Једина је активна композиторка на простору града и њен допринос културном развоју средине је огроман. Посматрано шире, и на простору Сарајева, женски активни композитори су права рјеткост а самим тим и изузетна драгоценост. Из генерација блиских Дутини, жене композитори одлазе из БиХ прије, у току или након рата и своје стваралаштво везују за друге средине⁵, а међу новим генерацијама дипломираних композитора који већ остварују значајне резултате у области композиторства у БиХ а дјелују на територији Сарајева опет су жене у значајној мањини⁶.

Композиторски опус Валентине Дутине обухвата дјела солистичке, камерне, оркестарске, вокалне и хорске музике, као и музике за дјецу (видјети Прилог 1). Компоновала је музику за неколико документарних филмова и већи број нумера за рекламне спотове. Магистарски рад *Русикон* (2004), троставачна композиција за оркестар, мјешовити хор, женску пјевачку групу и солисте настао је као резултат композиторкине склоности према умјетничкој транспозицији фолклора и вишегодишњег бављења интерпретацијом аутентичних изворних пјесама са женским вокалним ансамблом *Русалке*, који је основала 1998. године и чији је до данас умјетнички руководилац. Са овим вокалним ансамблом, који је био међу првим професионалним ансамблима у БиХ, имала је велики број наступа у земљи и окружењу а снимила је и два компакт-диска: *Расту, расту мој зелени боре*, у издању Завода за уџбенике и наставна средства Источно Сарајево 2006. и *Бијела вила граде обиграла*, у издању

⁴ Асим Хорозић (1958), Валентина Цвијетић Дутина (1966), Алишер Сијарић (1969) и Дино Решидбеговић (1975)

⁵ Свјетлана Буквић-Николс (1967), Едина Хаџиселимовић (1971) (Боснић, 2021: 63)

⁶ Аида Јажих (1988) која дјелује при Народном позоришту у Сарајеву и Ханан Хаџајлић (1992) која је ангажована на Музичкој академији Универзитета у Сарајеву. (Боснић, 2021: 64)

Асоцијације за промоцију музике Арпеђо 2021. године. Може се рећи да је инспирација фолклором константно присутна у њеним дјелима, било као надградња фолклорних мелодија у вокалним и вокалноинструменталним дјелима, цитатност мелодија или карактеристичних ритмичких образаца или само кроз асоцијативност на различите фолклорне интонације. У музичком језику се уочава се укрштање елемената неокласицизма са аспектима постмодерне кроз умјерено модеран хармонски језик, јасне и прегледне формалне обрасце, присуство цитатности и асоцијативности уз доминантно мелодијски приступ компоновању гдје комплетна фактура и организација вишегласја проистиче из мелодије.

Од 2019. године свједочимо новом, зрелом узмаху њеног композиторског стваралаштва, од *Фрагмената* за клавир (2019), другог ауторског компакт диска женског ансамбла Русалке *Бјела вила граде обиграла* (2021), *У зимски дан* за глас и клавир (2021), *Лирских оаза* за глас и клавир (2021), *Босанске свите* за клавир (2021), Концертне парафразе на народну тему *Роса паде на ливаде* за клавир (2021), клавирске минијатуре *Са Ловћена* (2021). Јасно је да је програмска позадина неизоставан дио композиторкине полазне инспирације за настанак дјела, а и већина композиција су настале у договору са извођачима. Фолклорни импулс се уочава константно, било кроз фолклорне љествичне основе, препознатљиве ритмичке обрасце, мелодијске или друге асоцијације на традицију уопште. Међу набројаним композицијама, осим великог броја за женски вокални ансамбл уочава се и груписање камерних дјела и дјела за клавир соло, те се може посвједочити формирању значајног опуса домаћег женског композиторства у ове двије области.

Босанска свита је најкомплексније и најсадржајније Дутиново дјело за клавир соло. Како је раније наведено, ово дјело је иницирано сарадњом са пијанисткињом Дамљановић, као и *Концертна парафраза на народну тему Роса паде на ливаде*. Четвороставачна *Босанска свита* је програмског карактера, инспирисана збирком *Камени спавач* Мехмедалије Мака Диздара (1917–1971), односно пјесмом *Запис о земљи* из поменуте збирке. У циклусу је архаична подлога разнолико представљена кроз „мозаичност и вишеслојност музичке фактуре, битоналне хармонске односе и динамику разноврсно нијансираних хармонских сазвучја који осликавају Босну као земљу противрјечности, крајности, контраста и експресија сваке врсте“. (Дутина, 2022: 1) Програмска основа се уочава и у насловима сваког става: *Пјесма и свирка*, *Мирис земље*, *У ђул-башти* и *Коло*. Након уводног првог става у којем се јасно диференцирају три тематски разноврсна фактурна слоја, слиједи тежиште циклуса у комплексном другом ставу. „Босна, да простиш, једна земља имаде. И посна и боса да простиш и хладна и гладна и к тому још, да простиш, пркосна од сна.“ (Диздар, 1975: 127) Материјал другог става се „карактерно креће од величанствених и гордых, до лирски њежних мелодијских линија, све пропраћено

виртуозним, израженим и врло изазовним клавирским слогом“. (Дамљановић, у Дутина, 2022: 2) У фактури се испољавају елементи драматике али и наговјештаји трагике која се на овим просторима кроз историју понавља. Лирски, прозачни трећи став кроз коегзистирање два слоја у међусобном допуњавању асоцира на босанскохерцеговачку севдалинку – пјевача, односно мирну, сведену мелодију севдалинке у доњем слоју клавирске дионице и мелизматични, оријентално обојен звук саза, инструмента који је у народним интерпретацијама севдалинке доминантно заступљен, у горњој дионици. „Иако се Дутина кроз цијелу свиту вјешто поиграва са ритмком, понегдје и цитира фрагменте или цијеле играчке обрасце, тек четврти став, назван *Коло*, неподијелено даје предност ритму и играчком карактеру.“ (Дамљановић, у Дутина, 2022: 2) Симболика кола као завршног става свите је посебно занимљива имајући у виду да је код Диздара коло „рука до руке лука до луке, рука у руци, мука у муци“ (Диздар, 1975: 40), да је код Његоша коло глас народа, глас разума у тешким историјским тренуцима, да је одувјек код народа у окружењу коло било мјесто сусрета, радости и помирења, а у завршници *Босанске свите* нада у боље сутра, у неки вид помирења и превазилажења одувјек присутних крајности и противрјечности.

Основу за Концертну парафразу на народну тему представља једногласна мелодија *Роса паде на ливаде* која води поријекло из Чајнич (БиХ), а записао ју је мелограф Лудвик Куба. Мора се примјетити да је ова допадљива и препознатљива мелодија у више наврата била полазна стваралачка идеја композиторке којој се још увијек враћа. Први пут је мелодија *Роса паде на ливаде* као цитат искоришћена у музици за документарни филм српско-француске копродукције *Одакле си, Босо* (2006) редитеља Александра Гавриловића, да би јој се композиторка поново вратила у истоименој соло пјесми написаној у двије варијанте и за два различита извођачка медија: за вокално-инструментални ансамбл (сопран, флауту, виолину и хармонику) 2012. године и за глас и клавир 2021. Љепота ове мелодије је у гипкој и допадљивој мелодици и покретљивој ритмици сложеног мјешовитог осминског пулса, која се одвија на једноставној хармонској прогресији.

У истоименој концертној парафрази народна мелодија *Роса паде на ливаде* инкорпорирана је као мелодијски цитат у уводу и представља тематско језгро које се у даљем току развија и преображава, испољавајући се у разноврсним стилизованим нијансама и бојама, кроз остинатни синкопирани ритам и полиметријске односе на темељу смјењивања модалности и тоналности, односно комбиновања различитих љествичнох основа (еолски, дорски, балкански, хармонски мол). Акордика проистиче из линеарности и представља деривате љествичних основа у којима се вишегласје одвија.

Двије издвојене композиције, које су саставни дио раније представљеног пројекта, само наговјештавају љепоту и разноликост музичке поетике и јарку природу композиторке Дутине чији ће богати

опус тек наћи мјесто и простор како на концертним подијумима, тако и у музиколошким истраживањима.

Веома је значајна педагошка дјелатност којом је Валентина Дутина обиљежила и дала свој допринос генерацијама студената Музичке академије Универзитета у Источном Сарајеву. Педагошка дјелатност Валентине Дутине огледа се у дугогодишњем раду са студентима, у бројним менторствима на дипломским и мастер радовима. Такође, до сада једини дипломирани композитор на првом циклусу студија Одсјека Композиција на Музичкој академији завршио је управо у класи Валентине Дутине.⁷ Значајно је и њено дугогодишње обављање функције продекана за научно-умјетнички рад на поменутој Музичкој академији (2006–2015) које је извједрило, између осталог, и монографију поводом петнаест година од оснивања Академије, чији је Валентина Дутина аутор (Дутина, Ивановић, Ракић, *Музичка академија Универзитета у Источном Сарајеву 1994–2009, 15 година постојања*, 2009).

Њена истраживачка дјелатност представља се низом стручних радова (прилог 2) објављених у различитим зборницима и часописима који се баве или транспозицијом и надградњом фолклора код домаћих аутора 20. вијека (Војин Комадина, Владо Милошевић) или проблематиком која се јавља у наставном процесу са студентима на предмету Хармонија са хармонском анализом 1,2,3 и Хармонија 1,2 на којима је ангажована. Чини се да је управо из проучавања и сагледавања начина озвучавања поезије Мака Диздара у дјелима Војина Комадине и Влада Милошевића проистекла инспирација за настанак *Босанске свите*. Као резултат промишљања и доприноса унапређењу наставе на МАУИС објавила је помоћни уџбеник *Аналитички приказ музичког дјела кроз призму и интеракцију различитих музичких динамика* за предмете Хармонија са хармонском анализом, Хармонија и Анализа музичког дјела (у сарадњи са Иваном Церовић, 2018). Посљедњих година Дутина се окреће свом стваралаштву и објављује низ радова у којима објашњава околности настанка, инспирацију и садржај својих композиција што представља драгоцене смјернице за будуће истраживаче њеног композиторског опуса и музичке поетике.

Дутинина извођачка личност се огледа у дугогодишњем руковођењу ансамблима различите програмске и жанровске оријентације – женски вокални ансамбл *Русалке* (1998), вокално-инструментални ансамбл *Ехо* (2007–2011), вокално-инструментални ансамбл *Ихос* (2010). Са наведеним ансамблима остварила је преко двијестотине концерата у земљи, региону и Европи, а као што је претходно споменуто, са *Русалкама* је остварила и два трајна снимка. На репертоару ових ансамбала су се налазиле различите обраде традиционалне, свјетовне и духовне музике, али и бројна ауторска дјела фолклорног идиома. У

---

⁷ У питању је Адо Клободановић (1985) који је дипломирао 2012. године (досије број 30/07 на МАУИС).

ауторској музици на оба компакт диска остварен је крајњи циљ композиторке а то је да се не наруши аутентичност, дух и свјежина изворног напјева због чега дионица пјевачке групе остаје основа музичког приповиједања. Неопходно је напоменути да су ови ансамбли, формирану раних 2000их представљали и још увијек представљају респектабилне ансамбле чији је ангажман умногоме допринио афирмацији (тада) младе Музичке академије у Источном Сарајеву, односно умјетничке музике у јавном дискурсу али и развоју културе, формирању музичке свијести и уопште укуса на територији послеријатног уздизања Источног Сарајева.

Умјесто закључка

Посебна је привилегија истраживачки постављати, освјешћивати и промовисати идеју која у фокус ставља и слави женску умјетничко-истраживачку дјелатност са тенденцијом даљег дјеловања и ширења дјелатности. Пројекат *Жене у музици* показао се као одличан медиј који успијева објединити дјелатности и представити их у задовољавајућим формама. Афирмација женског композиторског стваралаштва, као једна од тема коју промовише пројекат, освјетлила је дио клавијског опуса Дутине и подстакла на даљи попис и дигитализацију, а сасвим сигурно и на будуће интересовање за извођењем и истраживањем њеног богатог композиторског наслеђа. Нужно је било указати на значај њене свестране и свеостварене – умјетничке, композиторске, извођачке, истраживачке и педагошке личности која и даље оставља дубок високоумјетнички траг и исписује најтананију историју умјетности ових простора, а прије свих, Босне и Херцеговине и Источног Сарајева. Овим пресеком досадашњег рада на пројекту констатује се стабилна база и плодно тло за даља женска стварања и успјешне сарадње које ће сасвим сигурно бити, искључиво на понос свим сарадницима и учесницима.

Прилог 1 – попис дјела Валентине Дутине:

- *Вече на шкољу* за глас и клавир (на текст Алексе Шантића, 1985)
- *Лирска минијатура* за клавир (1985)
- *Лирски комад* за виолу и клавир (1986)
- *Пет минијатура* за клавир (1986)
- *Прва клавијрска соната* (1987)
- *Далекој драгој* (на текст Бранка Радичевића) за глас и клавир (1987)
- *Пјесме о љубави* – циклус пјесама за глас и клавир (на текстове индијског пјесника Видјapatiја, 1987)
- *Први гудачки квартет* (1988)
- Симфонија *Немири*, за оркестар а тре (1990)

- *Les images* за флауту, кларинет и гитару (1993)
- *In modo rustico* за флауту, кларинет и гитару (1994)
- *Кореографска свита* за оркестар (2000)
- *Густа ми магла паднала* (цитат народна пјесма) за мјешовити хор, женску пјевачку групу и ударалке (2002)
- Музика за дјечији мјузикл *Тајна сопственог настанка*, редитеља Витомира Митрића, на текстове дјечијег пјесника Тоде Николетића (снимљен компакт диск, издавач Форум театар, Источно Сарајево, октобар 2003). Представа је имала 250 извођења у земљама БиХ, Србије, Црне Горе, Бугарске и Украјине.
- *Rock&roll ијко*, аранжман пјесме за Међународни Ђурђевдански дјечији фестивал (2003)
- *Мој невене* за мјешовити хор, женску пјевачку групу, народне инструменте, рог, кавал, гајде и гоч (2003)
- *Рустикон* за оркестар (а тре) за мјешовити хор, женску пјевачку групу и солисте (2004)
- *Химна Светој Петки* за дјечији и мјешовити хор (2004)
- *Пјесма Светом Сави* за дјечији и мјешовити хор (2004)
- *Богородичина пјесма* за дјечији и мјешовити хор (2004)
- *Тебе појем* за дјечији и мјешовити хор (2004)
- *Очи плаве* (музика и аранжман), пјесма за Међународни Ђурђевдански фестивал (2004)
- *Циклус пјесама* за женску пјевачку групу (на текстове народних пјесама, 2005):
  - Што Морава мутна тече*
  - Роса паде на ливаде*
  - Русалке*
  - Која гора, Иво*
  - Вилинско коло*
  - Харе жиги на мене* (на бугарски народни текст)
- *Роса паде на ливаде* за мушки хор (2006)
- *Ој, горо, горо* – обрада народне пјесме за мушки хор (2006)
- *Прича о мом Сарајеву* (на текст Даре Секулић) за сопран и камерни ансамбл у саставу: флаута, виолина, гитара и хармоника (2007)
- *Роса паде на ливаде* за сопран и камерни ансамбл у саставу: флаута, виолина, хармоника, ударалке (2008)
- *Озрен горо, пови брду гране* за женску пјевачку групу и ударалке (2008)
- Аранжмани паралитургијских духовних пјесама за два гласа, клавир и гитару (2009):
  - Маријо славна*
  - Пресвјатаја, пречистаја*
  - Брује тихо звучна звона*
  - Све што дише нека хвали Господа*

- *Лирске оазе I* (на текст Десанке Максимовић), циклус пјесама за глас и клавир (2010)
- *Није твица него чела*, циклус клавирских минијатура (2012)
- *Шупљоглава игла*, музика за анимирани филм (2013)
- *Расти, расти мој зелени боре* за виолину, хармонику, клавир и женски вокални ансамбл (2014)
- *Заспо ми је драги на зеленој трави* за виолину, хармонику, клавир и вокални ансамбл (2014)
- *Бијела вила граде обиграла* за виолину, хармонику, клавир и женски вокални ансамбл (2014)
- *Фрагменти* за клавир (2019)
- *Страшан лав* (текст Душко Радовић) за дјечији хор (2019)
- *Био једном један вук* (текст Љубивоје Ршумовић) за дјечији хор (2019)
- *Санијеве коке* за дјечији хор (2020)
- *Седи жаба сама на листу локвања* (текст Јован Јовановић Змај) за дјечији хор (2020)
- *Шта се сјаји у гору зелену* за виолину, виолу, кларинет, хармонику, клавир и женски вокални ансамбл (2020)
- *Замучи се Божја мајка* за женски вокални ансамбл (2020)
- *Крај потока бистре воде*, за женски вокални ансамбл (2020)
- *Роса паде на ливаде* за сопран и клавир (2020)
- *Лирске оазе II* (на текст Десанке Максимовић), циклус пјесама за глас и клавир (2021)
- *Босанска свита* за клавир (2021)
- Концертна парафраза на народну тему *Роса паде на ливаде* за клавир (2021)
- *Са Ловћена* за клавир (2022)
- збирка композиција *Камерна музика I* (2023)

Као сарадник пост-продукцијске куће Беомедиа маркетинг из Београда (2005–2009), урадила је већи број музичких нумера за рекламне спотове и музику за неколико краткометражних документарних филмова:

- *Коридор 5Ц* (режија: Милан Василијевић)
- *Децентрализација – рјешење за косовске мањине* (режија: Горан Ковачић)
- *Фондација Катарине Карађорђевић* (режија: Иван Марков)
- *Библиотеке играчака* (режија: Иван Марков)
- *Одакле си Босо* (режија: Александар Гавриловић)

Са вокалним ансамблом *Русалке* снимљена су два албума:

- Валентина Цвијетић (Дутина): *Расти, расти мој зелени боре*, вокални ансамбл *Русалке*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево 2006.
- Валентина Дутина: *Бијела вила граде обиграла*, вокални ансамбл *Русалке*, Асоцијација за промоцију музике Арпеђо, Источно Сарајево, 2021.

Прилог 2 – попис теоријских радова Валентине Дутине:

Монографске публикације

Дутина, Валентина, Ивановић, Сандра, Ракић, Зоран. (2009). *Музичка академија Универзитета у Источном Сарајеву 1994–2009, 15 година постојања*, Музичка академија Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево.

Dutina, Valentina, Cerović, Ivana. (2018). *Analitički prikaz muzičkog djela kroz prizmu i interakciju različitih muzičkih dinamika*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Muzička akademija, Istočno Sarajevo.

Радови у зборницима

Дутина, Валентина. (2015). Аналитички приказ музичког дјела кроз призму и интеракцију различитих музичких динамика, Зборник радова [Електронски извор] са *1. Међународна научно-стручна конференција „М:ИНИСТАР“*; [21–22 новембар], у др Дарко Ковачевић (уред.), Музичка академија Универзитета у Источном Сарајеву, Источно Сарајево, 2015, 37–53.

Дутина, Валентина. (2015). Умјетничка транспозиција фолклора у VI руковети Војина Комадине, у др Соња Маринковић, др Санда Додик (уред.), Зборник радова са научног скупа *Традиција као инспирација 2014*, Академија умјетности Универзитета у Бања Луци, Академија наука и умјетности Републике Српске, Музиколошко друштво Републике Српске, Бања Лука, 86–100.

Дутина, Валентина. (2016). Практичне вјежбе у савладавању наставних садржаја из предмета Хармонија, у др Соња Маринковић, др Санда Додик, др Драгица Панић Кашански (уред.), Зборник радова са научног скупа *Традиција као инспирација 2015*, Академија умјетности Универзитета у Бања Луци, Академија наука и умјетности Републике Српске, Музиколошко друштво Републике Српске, Бања Лука, 592–606.

Дутина, Валентина. (2020). Фолклорне интонације у дјелима Владе Милошевића и Војина Комадине инспирисане поезијом Мака Диздара,, у др Гордана Грујић (уред.), Зборник радова *Традиција као инспирација 2019*, Академија умјетности Универзитета у Бања Луци, Академија наука и умјетности Републике Српске, Музиколошко друштво Републике Српске, Бања Лука, 64–78.

Dutina, Valentina. (2020). Simbioza arhaičnog i savremenog u horskim djelima Vojina Komadine inspirisanim poezijom Maka Dizdara u др Мирадет Зулић (уред.) *Zbornik radova Savremeno i tradicionalno u muzičkom stvaralaštvu 1*, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Muzička akademija, Istočno Sarajevo, 153–175.

Dutina, Valentina. (2022). Primjena folklornog napjeva u stvaralačkom procesu. У др Предраг Ђоковић (уред.) *Зборник радова са научног скупа одржаног 09–11. децембра 2021. године Савремено и традиционално у музичком стваралаштву 3*. Источно Сарајево: Музичка академија Универзитета у Источно Сарајево. 99–112.

Дутина, Валентина. (2022). О Босанској свити за клавир Валентине Дутине, књига сажетака са *IV научног скупа Савремено и традиционално у музичком стваралаштву*, Дани Војина Комадине, Источно Сарајево, 15–17. децембар 2022. године, 37. (зборник у припреми за штампу)

Радови у часописима

Дутина, Валентина. (2017). Раде Радовић и Камерни хор Смјера за црквену музику и појање Музичке академије Универзитета у Источно Сарајево – свједочанство једног времена. У Јелена Јањић, Жељко Вујадиновић, Слободан Шоја (уред.), *Алманах Просвјете за 2016-2017. годину, Годишњак за књижевност, културу и друштвена питања*, Сарајево, Српско просвјетно и културно друштво „Просвјета”, 69–73.

Интернет портали

Дутина, Валентина. (2017). *Концерти Хора Смјера за црквену музику и појање Музичке академије Универзитета у Источно Сарајево у Сремским Карловцима и Београду (16-17. јун 2017. године)*, интернет портали Музичке академије и Универзитета у Источно Сарајево.

Коришћена литература:

- Боснић, Амра. (2021). *Симфонијска музика у Босни и Херцеговини*, Сарајево: Музичка академија Универзитета у Сарајево, Институт за музикологију.
- Веселиновић-Хофман, Мирјана и др. (2007). *Историја српске музике*, Српска музика и европскомузичко наслеђе, Београд: Завод за уџбенике.
- Dizdar, Mehmedalija. (1975). *Kameni spavač*, Sarajevo: Veselin Masleša.
- Dutina, Valentina. (2022). *Bosanska svita za klavir*, Istočno Sarajevo: Asocijacija za promociju muzike Arpeggio.
- Ерак Душан, Церовић, Ивана, Харт, Пеђа (2020) Двадесет пет година Смјера за општу музичкупедагогију на Музичкој академији Универзитета у Источно Сарајево, *Савремено и традиционално у музичком стваралаштву 1*, Источно Сарајево: Универзитет у Источно Сарајево, Музичка академија, 247–268.

Forte piano, VIII Festival savremene klavirske muzike. (2022). *Muzika (post)jugoslovenskog prostora*, programska knjižica, (ur. Maja Popović), Podgorica: Kulturno-informativni centar Budo Tomović.

39. Међународни музички фестивал *Дани музике*.(2022). програмска књижица, Херцег Нови: ЈУК Херцег фест

Čavlović, Ivan. (2019). *Nauka o muzici u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo: Muzička akademija Univerziteta u Sarajevu, Institut za muzikologiju.

Kontić, Jelena. „Forte piano“ sutra i preksutra u Podgorici, pristupljeno 5. 04. 2023. u 20.30h <https://www.vijesti.me/kultura/591785/forte-piano-sutra-i-preksutra-u-podgorici>

JUK Herceg fest, pristupljeno 5.04. 2023. u 20.30h

<https://z-upload.facebook.com/hercegfest/posts/1445548122613080>

JU Kulturno informativni centar „Budo Tomović“ Podgorica, (Post)jugoslovenska muzika u fokusu osmog Forte piana, pristupljeno 5. 04. 2023. u 20.30h

<https://kicpodgorica.me/postjugoslovenska-muzika-u-fokusu-osmog-forte-piana/>

RTCG – zvanični kanal, ART magazin, pristupljeno 5. 04. 2023. u 20.30h

<https://youtu.be/8cfiOLFulj4>

Ćetković, Svetlana. Prva crnogorska pijanistkinja, Portal DAN, pristupljeno 5. 04.

2023. u 20.30h <https://www.dan.co.me/kultura/prva-crnogorska-pijanistkinja-za-mene-nije-bilo-radnog-mjesta-u-crnoj-gori-5128796>

SUMMARY

THE WOMEN IN MUSIC PROJECT AND THE SIGNIFICANCE OF THE CREATIVITY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA COMPOSER VALENTINA DUTINA FROM THE POINT OF VIEW OF RARE FEMALE COMPOSER CREATIVITY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Vesna Damljanović

Ivana Cerović

The paper presents the *Women in Music* project, authored by Vesna Damljanović, Ph.D., which aims to promote regional female compositional creativity, combined with female performance and female scientific, i.e., artistic-research activity. The project was designed with the aim of promoting new women's music, which was realized, and is still being realized, through concert promotions, media promotions, public lectures and research practice, with the intention of further spreading the idea, influence and activities. The program, which pianist Vesna Damljanović has presented to the audience three times so far, includes works by prominent female composers from around the region – Tatjana Prelević – Montenegro (1963), Isidore Žebeljan – Serbia (1967–2020) and Valentina Dutina – Bosnia and Herzegovina (1966). Considering the fact that this study was created on the occasion of *Dani Vojin Komadine's manifestation*, which is the authorship of the Department of Theoretical Subjects of the Music Academy of the University of East Sarajevo, and that part of the authors of the study and participants in the project are employed at the presented

University of East Sarajevo unit, it is immeasurably important to highlight the importance of creativity the Bosnian composer Valentina Dutina, otherwise a regular professor at the presented department, both for the project itself, which is partly highlighted, and for the academic community of Bosnia and Herzegovina, especially for Music Academy, where her pedagogical contribution is prominent and invaluable, but also for regional women's creativity in general, especially taking into account Sarajevo, ie East Sarajevo, where female composers are a pure rarity.

Key words: Valentina Dutina, *Women in music*, *Bosnian suite*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

78(082)

НАУЧНИ скуп "Савремено и традиционално у музичком
стваралаштву" (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

Савремено и традиционално у музичком стваралаштву. 4 :
зборник радова са научног скупа одржаног 15-17. децембра
2022. године / [главни уредник Мирадет Зулић]. - Источно
Сарајево : Музичка академија Универзитета, 2023 (Источно
Сарајево : Копикомерц). - 285 стр. : илустр., ноте ; 24 cm

На врху насл. стр.: Универзитет у Источном Сарајеву. - На насл.
стр.: Дани Војина Комадине. - Текст ћир. и лат. - Текст на срп. и
рус. језику. - Тираж 100. - Напомене и библиографске
референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Summaries.

ISBN 978-99976-902-9-6

1. Дани Војина Комадине (4 ; 2022 ; Источно Сарајево)

COBISS.RS-ID 139474433